

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 16.11.2021
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.12.2021
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2021
Yayın Sezonu / Pup Date Season : Güz / Autumn

2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa İli Osmangazi İlçesinin Önemi

Özgen GÖÇMEN*

Anahtar Kelimeler:

Özel İlgi Turizmi,
Kültür Turizmi,
Türk Dünyası,
Kültür Başkenti,
Bursa,
Osmangazi.

ÖZ

Bursa ili Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olmasının yanı sıra daha eski tarihlere gidildiğinde farklı medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır. Bu anlamda, Bursa ili ve Osmangazi ilçesi kültür ve tarih yönünden zengin bir yerleşim bölgesidir. Bu çalışmada, 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa ili Osmangazi ilçesinin somut ve somut olmayan kültürel mirasların günümüze kadar intikal etmiş varlıkları ele alınacak olup, geçmişte ve günümüzdeki etkileri nitel araştırma yöntemleri ile araştırılacaktır. Osmangazi ilçesinin kültür turizmi açısından incelenmesi yapılırken alanyazın taraması, tezlerin ve basılı kitapların incelenmesi ve kurumların çevrimiçi website tabanlarının irdelenmesi ile araştırma kaynakçası meydana getirilmiştir. Çalışma, Bursa ili ve Türk tarihine katkı yapması açısından değerlidir. Çalışmanın akademik açıdan geliştirilmeye açık olması ve yol gösterici olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

The Importance of Bursa Province Osmangazi District, Cultural Capital of the Turkish World in 2022

Keywords:

Special Interest
Tourism,
Cultur Tourism,
The Turkish World,
The Capital of
Culture,
Bursa,
Osmangazi.

ABSTRACT

Bursa province, in addition to being the first capital of the Ottoman Empire, has also hosted different civilizations in older dates. In this sense, Bursa province and Osmangazi district are settlement areas rich in culture and history. In this study, the assests of the tangible and intangible cultural values of the 2022 Turkish World Culture Capital Bursa province Osmangazi district will be discussed, and their past and present effects will be investigated with qualitative research methods. While examining the Osmangazi district in terms of cultural tourism, a research bibliography was created by reviewing the literature, examining the theses and printed books, and examining the online website bases of the institutions. The study is valuable in terms of contributing to Bursa province and Turkish history. It is thought that the study will contribute to the literature because it is open to academic development and is guiding.

* Turizm Bilim Uzmanı, ozgngcmen@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0199-0697

1. GİRİŞ

Turizm, dünyada farklı destinasyonların gelişip kalkınabilmesinde önemli bir role sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Ekonomik ve sosyal bağlamda dünya çapında her geçen gün ivme kazanan bir sektör haline gelen turizm endüstrisi, kıtalar arası bir hareketlilik meydana getirmektedir. Dolayısıyla insanın yapısı itibari ile turizm kendi alt perspektiflerinde çeşitlendirilmiş ve özel ilgi turizm akımları meydana gelmiştir. Bu akımlar turist profilindeki bireylerin kendi istek ve ihtiyaçları kapsamında destinasyon bölgelerine ziyaretlerini ortaya koymuş ve bireylerin destinasyondan beklentileri günden güne değişiklik göstermiştir. Bu sebeple kültür ve turizm sürekli bağlantılı olmuştur. Kültürel tarihi olan yerler, cazibe merkezleri ve aktivitelerin seyahat için önemli bir motivasyon sağlamanın yanında seyahatin kendisi de aslında kültürü temellendirmektedir. Buna göre, kültür birincil yararlanıcılardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle de uzun geçmişi olan tarihi kentler, -önceki, -sonraki veya -eski, -yeni kimliklerin zamanla üst üste birikmesi sonucu kendilerine özgü özel bir kimlik meydana getirebilmektedirler. Önemli bir hızla gelişmekte ve çok yönlü olarak sürekli çeşitlenmekte olan kültür turizmi, sadece turizm talebini karşılamakla kalmaz aynı zamanda bölgesel alanlarda turizmi teşvik etmek için giderek daha fazla bir araç olarak hareket etmektedir. Bu tür bir politikanın temel amacı, yerel halkın yaşam kalitesini korumak ve iyileştirmek olarak değerlendirilebilir (Hausmann, 2007: 170). Dolayısıyla kültür turizmi, her geçen gün değişen turist tercihlerinin ve artan turist talebinin etkisiyle dünyada süratle gelişen özel ilgi turizm çeşitlerinden biri haline gelmiştir (Temurçin & Tozkoparan, 2021: 353). Kültür turizmi, tüm uluslararası turizm hareketlerinin %39'undan fazlasını oluşturduğu ve 2017 yılında (COVID-19 salgını öncesi verilerine istinaden) yaklaşık 516 milyon uluslararası seyahate eşdeğer olduğu tahmin edilmektedir (Richards, 2018: 13). Ziyaretçi sirkülasyonunu sağlayabilecek ve sürdürülebilir çerçevede avantajlar bulmak, bir turizm destinasyonunu rakiplerinin önünde konumlandırmak için esas faktördür (Sanchez-Sanchez vd., 2021: 2729). Kitle turizmine karşı özel ilgi turizm çeşitlerinden birini temsil eden kültür turizmi, bilinçli ziyaretçilere yönelik bir turizm hareketini de aynı zamanda ifade etmektedir (Jovicic, 2016: 605). Bu bağlamda üretim ve tüketimin entegrasyonuna ve tedarikçiler ile tüketiciler arasındaki bağların artırılmasına da odaklanmaktadır.

16 Eylül 2021 yılında Özbekistan'ın incisi Hive kentinde meydana gelen Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY 38. Dönem Toplantısı, TÜRKSOY Dönem Koordinatörü ve Özbekistan Kültür Bakanı Ozodbek Nazarbekov'un başkanlığında gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen T.C. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy ve heyeti katılmıştır. TÜRKSOY Kültür Bakanları Daimî Konseyi 38. Dönem toplantısında alınan karar sonrası, Bursa kenti '2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti' seçilmiştir. 2022 yılının Bursa için önemi değinilecek olduğunda; Bursalı Türk İslam alimi, Ulu Cami'nin ilk imamı ve birçok dile tercüme edilen ilk Türkçe Mevlid-i Şerif'in yazarı Süleyman Çelebi'nin vefatının 600.yılı olması, Bursa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 100.yılı, zaanaat ve halk sanatları alanında UNESCO Yaratıcı Şehirler dalına seçilmesi ve 4.Dünya Göçebe Oyunları'nın Bursa ilinin İznik ilçesinde gerçekleşecek olmasından dolayı Bursa ili, 2022 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti'ne aday olarak gösterilmiştir. 2022 yılında Bursa'da, proje ve faaliyetler kapsamı içerisinde Türk Dünyası'na üye olan ülkeler ile gönül bağları noktasında güçlendirilmelerin yapılması, kültürel mirasların ihya edilip, siyasi ve iktisadi birliğin geliştirilmesi konularında Bursa ilinin Türk Dünyası Kültürü'ne katkı sağlayacağı amaçlanmaktadır. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşunu simgeleyen Bursa, yeşili, doğası, kültürel mirasları ve tarihi ile ziyaretçileri kendine hayran bırakmaktadır. Bu yıl Özbekistan'ın Hive kentinde gerçekleştirilen TÜRKSOY toplantısı, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Alınur Aktaş tarafından Bursa'yı tanıtan bir sunum ile toplantıdaki diğer üyelere aktarım sağlanmıştır. Sunum sonrası aday gösterilen Bursa ili, oylamalar neticesi ile 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak ilan edilmiştir (Türksoy Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, 2021).

Bursa geçmişi ve yapısı itibari ile birçok hikâyeyi bünyesinde barındırmıştır. Tarihsel olarak Bursa'yı değerlendirdiğimizde, içerisinde kalan eski uygarlık bölgelerinin, Akçalar-Aktopraklık kazıları sonrası 8500 yıl öncesine kadar dayandığını göstermektedir. Bursa'nın etrafının surlarla çevrilip resmi olarak kent statüsüne geçmesi, Bitinya Kralı I. Prusias (MÖ 232-192) döneminde gerçekleştiği saptanmıştır (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 7). Osmangazi ilçesi, Osmanlı İmparatoru kurucusu Osman Gazi'den adını almış olmakla birlikte 14. yüzyılın başlarında padişah koltuğunu kuran bir kentsel ve kırsal sistemin oluşumunu temsil etmektedir. Bursa'ya bağlı İznik ilçesi, 1081-1097 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devletine başkentlik yapmıştır. (Bursa Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2019: 27). Osman Gazi'nin oğlu Orhan Bey 6 Nisan 1326 yılında Bizansların elinden Bursa'yı 'vire' metodu (*Vire metodu: Kan dökülmeden bir yerin ele geçirilmesine verilen yöntemin adıdır.*) ile almıştır. Orhan Bey'in emriyle şehirin önemli yerlerine iki büyük kule inşa edilerek giriş ve çıkışlar engellenmiştir. Bu bağlamda bölge halkı aç ve susuz bırakılarak şehir kan dökülmeden ele geçirilmiştir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa İli ile İlgili Genel Bilgiler, 2021). 8 Temmuz 1920 yılında ise Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Bursa'nın işgal altında olması münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) kürsüsü üzerine Bursa işgalden kurtuluncaya kadar siyah bir örtü çekilmiş, 2 yıl 2 ay 2 günlük işgalden sonra 11 Eylül 1922'de Yunanlılar'ın elinden alınmış ve siyah örtü ancak o zaman kaldırılmıştır (Bursa Faaliyet Raporu, 2019: 27).

Bursa ili, coğrafi anlamda Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer almakla birlikte çevresinde Bilecik, Sakarya, Kocaeli, Yalova, İstanbul, Kütahya ve Balıkesir illeri vardır. Genel anlamda Bursa şehiri, ılıman bir iklime sahip olmakla birlikte bölgesel olarak değişiklik gösterdiği de gözlemlenmektedir. Şehirde Marmara Denizi'nin yumuşak iklimine karşı Uludağ'ın sert iklimini de hissetmek mümkündür. Bursa ilinin oransal dağılımda %35'ini dağlar oluşturmaktadır (Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa İli ile İlgili Genel Bilgiler, 2021). 2019'da yayımlanan resmi rakamlar, Bursa ilinin nüfusunu 3.056.120 olarak belirtmektedir (TÜİK, 2020). Bursa'nın en çok nüfusa sahip olduğu ilçesi Osmangazi (876.048) olurken, en az nüfusa sahip ilçesi ise Harmancık'tır (6.384). Türkiye'nin 4. büyük kenti olan büyükşehir Bursa, önemli ulaşım aksları üzerinde yer almanın yanında bu aksların merkezi konumundadır. Bursa şehrini ulaşım bazında değerlendirdiğimizde yerleşim yerlerini birbirine bağlayan geniş ve düzgün bir yol ağı mevcut olduğu saptanmaktadır. Bursa'ya şehirlerarası ulaşım ise kara yolu, deniz yolu ve hava yolu üzerinden ulaşımın sağlandığı görülmektedir (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013: 111).

Şehir, imparatorluğun kuruluş sürecinde vakıf sistemleri ve külliyelerin Bursa'ya özgü üslup gelenekleri ile şekillendirildiği ilk kent olmuştur (UNESCO, 2021). Osmanlı döneminin şehircilik anlayışının geliştirildiği ilk şehir olması ile uzun dönemler Bursa, uluslararası ticaret merkezi konumunda olmuştur. Önemli bir ticaret merkezi, ipek sanayi şehiri ve zengin termal su kaynaklarından sebeptir ki, Bursa günümüzde de güzide konumunu korumaktadır (Songur, 2017: 106). Dolayısıyla tarihin getirmiş olduğu bu çeşitlilikten birçok farklı somut ve somut olmayan kültürel öğeler meydana gelmiştir. Bu nedenle Bursa'nın tamamında yer alan kültürel dokuyu bir makalede ele almak yüzeysel olarak bakılabilir. Bu çalışma Bursa'nın somut kültürel miraslarının fazlalığı sebebiyle Osmangazi ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Ancak somut olmayan kültürel miraslar yine bu makalede aktarılmaya çalışılacaktır.

Bursa, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olması ve Cumalıkızık Köyü'nün 700 yıllık bir tarihe sahip olması sebebiyle 2014 yılında 7 alan 'Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu' başlığı altında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir (BEBKA, 2021). 7 alanın 5'i Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı olurken 2 kültürel miras, Yıldırım ilçesine bağlıdır. UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil olan 7 alan:

- Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) [*Osmangazi İlçesi*]
- Hanlar Bölgesi (Osmangazi ve Orhangazi Türbeleri) [*Osmangazi İlçesi*]
- Hüdavendigâr (I. Murad Külliyesi) [*Osmangazi İlçesi*]

- Yeşil (Çelebi Mehmed) Külliyesi [*Osmangazi İlçesi*]
- Muradiye (Sultan II. Murad) Külliyesi [*Osmangazi İlçesi*]
- Yıldırım (I. Beyazid) Külliyesi [*Yıldırım İlçesi*]
- Cumalıkızık Köyü [*Yıldırım İlçesi*]

2. KÜLTÜR TURİZMİ KAVRAMI

Bugün insanların başka kültürleri deneyimlemek için seyahat etmesi dünya çapında kitlesel bir eğilimdir. Ancak kültür turizminin rekreasyonel turizmden farklı olarak tanınması 1980'lerin başında başlamıştır (Lord, 1999: 2). Dolayısıyla kültür turizminin tanımında çeşitlilikler meydana gelebilmektedir. Tanımın kompleks bir yapı içerisine girmesi aktarım süreçlerinde farklı anlamlara kapı aralamaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2017 yılında kültür turizmi tanımı ortaya koymuştur. UNWTO Genel Kurulu 22. Oturumunda (2017) kabul edilen kültür turizmi tanımına göre; ziyaretçinin temel motivasyonunun somut ve somut olmayan kültürel çekicilikleri/ürünleri öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve tüketmek olduğu bir turizm faaliyeti türüdür. Bu çekicilikler/ürünler; yaşam tarzlarını, değer sistemlerini, inançları ve gelenekleri ile sanat ve mimariyi, tarihi ve kültürel mirası, mutfak mirasını, edebiyatı, müziği, kreatif endüstrileri ve yaşam kültürlerini kapsayan bir toplumun bir dizi ayırt edici maddi, entelektüel, ruhsal ve duygusal özellikleri ile ilgilidir (UNWTO, 2021). Raporda belirtildiği gibi kültür turizmi, klasik batı somut mirasına yapılan önceki vurgudan, dünyanın her köşesinde çok daha geniş ve kapsayıcı çeşitli kültürel uygulamalar alanına doğru uzaklaşmıştır (Richards, 2018: 13). Bu anlamda kültür turizminden meydana gelen üretim ve tüketim sirkülasyonunun yanı sıra bu yeni tanım, kültür turizmi üzerine akademik araştırmaların sentezini de yansıtmaktadır.

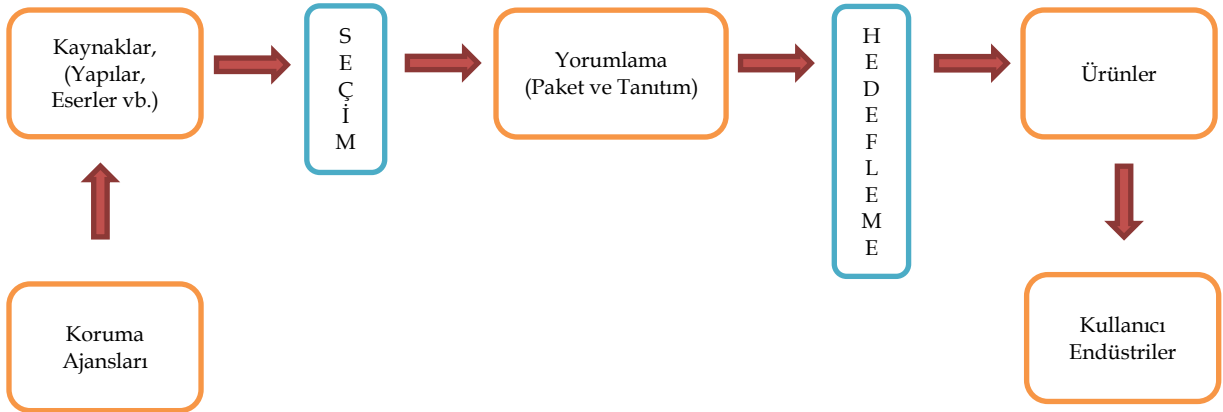
Kültür turizmi, küreselleşme karşısında bir kimlik ve farklılaşma kaynağıdır (Mudana vd., 2021: 608). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD, 2009) kültürü turizmini, turistleri çeken ve destinasyonları birbirinden farklılaştıran bir turizm çeşidi olarak tanımlamaktadır. Petroman vd. (2013: 385) bir bölgenin veya ülkenin kentsel ve kırsal alanındaki sanat (kültür) biçimlerini ifade etmektedir. İnsanların yaşam alanları dışındaki bölgelere kültürel çekicilik görme amaçlı hareketi olarak tanımlanır. Bir topluluğun, grubun veya kurumun tarihsel, sanatsal, bilimsel veya yaşam tarzı/miras olarak değerlendirilebilecek kültürel miraslara ev sahibi topluluk dışından ziyaretleri, kültür turizmi olarak ifade edilebilir (Lord, 1999: 3). Richards (2013: 4) ise genel olarak kültür turizmini, belirli bir yerin yaşam biçimini, tarihini ve doğasını hissedebilmek için seyahat gerçekleştirilmesi olarak belirtmiştir.

2.1. Kültür Turizmi Bileşenleri

Kültürü insan yaşamının her alanında bir bileşen olarak ele aldığımızda, herşeyin kültürel olduğunu dolayısıyla tüm turizmin bir şekilde kültür turizmi olduğunu varsaymak mümkündür. Ancak bu geniş ve bütüncül yaklaşım tarzı, turizmde önemli olan kültürel mirasların belirlenmesinde ve tanımlanmasında yararlı değildir. Çünkü karmaşık yapısı itibari ile bilinen turizm kavramı sürekli değişen ve belirsiz bir olgudur. Akademik literatürde kültür, 'süreç olarak kültür' ve 'ürün olarak kültür' terimleriyle iki bileşen olarak nitelendirilmektedir (Van Maanen & Lauren, 1993: 276). Süreç olarak kültür, antropoloji ve sosyolojiden türetilen ve onu esas alarak belirli bir sosyal gruba gömülü davranış kuralları olarak gören bir yaklaşımdır. Bir ürün yaklaşımı olarak kültür ise, özellikle edebi eleştiriden türemiştir. Kültür, belirli anlamların yüklendiği bireysel veya grup etkinliklerinin ürünü olarak kabul edilir (Richards, 1996: 265). Genel olarak kültürün iki anlamı da iç içedir. Fagence (2003) ise kültür turizmini 3 grupta ele almaktadır. (1) Yüksek seviyede kurumsallaşmış kültür; müzeler, sergiler, görsel sanatlar, tarihi yerler, tiyatrolar, sahne sanatları, edebiyat, bilim ve teknoloji merkezleri; (2) Popüler halk kültürü; film, eğlence, spor, kitle iletişim araçları, alışveriş, etkinlikler, yemek, ürün, el sanatları, gelenekler; (3) Sembolik etnik kültür; halk gelenekleri, yerel mimari, eğitim,

ulaşım, din, dil ve kıyafet olarak ifade edilebilir. Fagence'nin (2003) görüşüne göre, batı ülkelerinde kültür turizmi yüksek oranda kurumsallaşmış kültürü içermektedir ve unsurların yüksek oranı popüler halk kültürüdür. Bu araştırmanın yapıldığı Bursa-Osmangazi'deki kültür turizmi, yoğun tarihi dokusunu da içine alması sebebiyle 3 görüşe de hitap etmektedir. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel mirasların varlığı Bursa'yı bölgedeki bir elmas konumuna almaktadır. Kültürel mirasların sürdürülebilir biçimde geleceğe taşınması ancak bilinçli zihniyetler ile mümkündür. Kültür turistlerinin miras öğelerini ziyaretleri sırasında deneyimler oluşturup proaktif bir yaklaşım sergiledikleri gözlemlenmiştir (Jovicic, 2016: 605). Kültür turizmini modernize edilmiş faaliyetlerin kullanımında, pazarlanabilir bir ürün üretmek amacıyla bilinçli olarak kontrol edilen ve planan bir endüstri haline geldiğini varsaymak doğru olabilir. Bu nedenle süreç, temel bileşenlerine göre basitleştirilebilir (Bknz. Şekil 1.).

Şekil 1. Kültür Turizminin Bileşenleri

Kaynak: Sigala & Leslie, 2005: 9

Bileşenlerin yer aldığı modelde, ürünün türetildiği ham maddeleri içermenin yanı sıra olaylar, kalıntılar, mitolojiler, eserler, arkeolojik alanlar, efsaneler vb. de sürece dahildir. Dolayısıyla yorumlama süreci, kaynakların yorumlama yoluyla ürünlere dönüştürülmesini gerektirebilir. Bu nedenle Sigala & Leslie (2005: 10) ürünün çekilmek istenilen pazara göre farklılık gösterdiğini bu yüzden belirlenmiş bir ulusal miras ürününün olmadığını ifade etmiştir. Yorumlama sürecinin çeşitlendirilmesiyle aynı üründen farklı pazarlar için farklı ürünlerin meydana gelmesi mümkündür.

2.2. Kültür Turizmi Özellikleri

İnsan var oldukça, insanın keşfetme duygusu ve merak algısı süregeldikçe kültür turizmi her zaman popüleritesini koruyabilir. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel mirasların bölge imajına sağladığı katkı ve sonrasında ziyaretçiler nezdinde meydana gelebilecek aidiyet duygusunun belirmesi, bölgeyi pozitif anlamda fayda kazanılmasına olanak sağlayabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bölgenin istihdam olanağı artabilir, refah kalitesi yükselebilir ayrıca küçük ve büyük esnafın gelişimine katkıda bulunarak sektörel bazda bir trend yakalanabilir. Bu bilgilerin bileşkesi doğrultusunda potansiyel turizm hacmi, bölgenin mevsimsellik sorununu ortadan kaldırarak turizm hareketini somut ve somut olmayan kültürel miraslar aracılığı ile tüm yıla yayma ihtimalini gözler önüne serebilir.

Schweitzer (1999: 1-4) kültürel mirasların bilinirliğini ve yöreye katkısı aşamasında birtakım farklılıkların olabileceğini ve kültürel özellikler kapsamında çeşitlilik gösterilebileceğini ifade etmiştir. Schweitzer, bu farklılıkları estetik ve sanatsal özellikler, tarih ve kültürel miras, bir yerin özel karakteri olmak üzere üç unsur olarak irdelenebileceğini aktarmıştır. Bu üç unsur doğrultusunda ne gibi bir yaklaşım tarzının ortaya çıkabileceğini ise şu şekilde iletmiştir; (1) Değer artırıcı yön: Geleneksel yapıdaki kültürel mirasların, farklı kültürel dokuların bölgeye entegrasyonu ile bölgenin değerinde

olumlu bir ivme kazanacağını belirten bir fikirdir. (2) Farklılık oluşturuucu yön: Her bölgenin kendisine özgü bir kültürel dokuya sahip olması, bölgenin karakteristik önemini ortaya koyarak, diğer bölgelerden kendisinin ayrılmasını sağlamaktadır. (3) Rekabeti yok edici yön: Bölgelerdeki kültürel mirasların varlığı, bölgedeki özel ilgi turizm çeşitlerinin önünü açmaktadır. Bu farklılıkların göz önünde bulundurulması, kültür turizmi kapsamında rekabeti önleyerek, alternatif olabilecek bölgeler ile kıyaslama yapılmasının engellenmesini hedeflemektedir. Dolayısıyla bölgelerin veya ülkelerin rekabet avantajı yakalamalarında, kültürel mirasların çeşitliliği kadar donatıların kendilerine özgü ve benzersiz oluşları da önemlidir.

2.3. Kültür Turizminin Ekonomiye Katkıları

Kültürel mirasların ekonomiye kattıkları değer bünyelerinde bulundurduğu farklı hikayelerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda son yıllarda küresel olarak turizmde yaşanan gelişmelerin kültürel mirasların ekonomik anlamda yüksek gelir getirdiği ve birer meta haline dönüştüğünü ifade etmektedir (Gögebakan, 2015: 48). Lord (1999: 5) çalışmasında kültür turizminin neden bu kadar yaygın olduğunu ve kültür turizmi pazarını etkileyen birkaç destekleyici eğilimin varlığını belirtmiştir. Bunlar (1) Yüksek eğitim seviyeleri; kültürel katılımı, refahı ve seyahati etkileyen en önemli faktördür. Son yıllarda global olarak üniversite eğitimi almış insanların sayısının arttığını görmemiz eğitime erişim seviyelerinin yükseldiğini belirtmektedir. (2) Yaşlanan nüfus; kültürel etkinliklere katılımın orta yaş boyunca artma eğiliminde olduğunu, 45 ile 65 yaş arasında zirve yaptığını ve ardından düştüğünü söyleyebiliriz. 45-65 yaş aralığındaki kişiler tipik olarak en yüksek öğrenim yıllarındadır. Bu bağlamda kültürel faaliyet ve seyahatler için harcanan miktar bu dönemde en yüksek rakamlara çıkabilmektedir. (3) Kadınların artan ekonomik rolü; istatistikler kadınların erkeklerden daha fazla kültürel aktiviteye katıldığını belirtmektedir. Kadınlar daha fazla parasal süreçlerde yer alıp, ailevi konularda da etkin bir karar mekanizması olabilmektedir. Buradan hareketle kültür turizmi için daha fazla harcama yapabilmektedirler.

Kültür turizmi, müzeler ve kültürel miras alanları için önemli ekonomik fayda sağlayan bir alanı temsil etmektedir. Özellikle zorlu ekonomik zamanlar, kültürel tesislerinin katılımı ve kendi kendine üretilen gelirleri artırmanın yollarını ve aynı zamanda işletme giderlerini de kontrol etmesini gerektirmektedir (Silberberg, 1995: 361). Bu anlamda kültür turizminden elde edilecek gelirler, kültürel mirasların gelişip korunmasına, sürdürülebilir zihniyetle aktarılabilir ve gelecek nesillere güzel bir paye verilmiş olabilir. Bu sebeple, kültürel mirasların hayatta kalmalarını sağlamak için ek finansman kaynakları bulmak gereklidir. Kültür turizmi tekliflerini iyileştirmek ve genişletmek için yapıların önemi ve konumuna ilişkin raporlar hazırlanıp ekonomik fayda da ne gibi getirilerin sağlanacağı hususunda eleştirel bir bakış sağlanmalıdır.

3. OSMANGAZI'NİN SOMUT KÜLTÜREL VARLIKLARI

Beş padişahın (Orhan Gazi, I. Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmet, II. Murad) cami, medrese (okul), hamam, imaret (umumi mutfak) ve mezarlardan oluşan beş odak noktası, kentin kendine özgü gelişimini ortaya çıkarmıştır. Sosyal, kültürel, dini ve eğitimsel işlevleri olan merkezler olarak öne çıkan külliyeler, şehrin karakteristik yapısını gözler önüne sermektedir. Külliyeler, yalnızca şehrin yapısal anlamda mimarisini biçimlendirmekle kalmamış sosyal ve ekonomik anlamda Avrupa şehir tarzından farklı bir biçimle ayrışmasına sebebiyet vermiştir. Ayrıca külliyelerin yanlarına halkında kendi evlerini yapması, zamanla külliye çevreleyen mahallelere dönüşümü sağlamıştır. Külliye, toplumun gereksinimlerini karşılayan ve yaşamı kolaylaştıran sosyal birimler olarak kentleri şekillendirmektedir. Bu bağlamda Bursa'daki külliyeler, şehir planlama sistemini benzersiz bir şekilde gösteren olağanüstü bir yapı türüdür. Bu yöndeki külliye kent çekirdek yapısını oluşturmasının yanında kente bir kimlik de kazandırmaktadır. Bursa kendine özgü yapısı ile adından söz ettirirken üslubu (Ters T Planı) konusunda da çok konuşulmuştur. Bursa, impartorluğun

hükümdarları olan Osmanlı padişahlarının 'Bursa Stili' veya 'Ters T Planı' adı verilen eşsiz bir mimari plan geliştiren ilk başkentini göstermektedir (UNESCO, 2021). İlk etapta Ters T Planlı camiler, misafir odaları ile daha sonraki aşamalarda külliyelerde ayrı bina olarak inşa edilen imaret (umumi mutfak) ve medrese gibi bağımsız binaların işlevlerini ortaya çıkarmıştır.

3.1. UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne Osmangazi'den Giren Kültürel Miraslar

Osmangazi ilçesinden UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 5 alan dahil edilmiştir. Bu bağlamda ilçenin kültürel bazda önemi, yadsınamayacak seviyededir. Tarihsel bağlamda içerisinde birçok kültürel yapıyı barındıran ilçe, gelecek nesillerin sürdürülebilir bakış açısıyla ileriye taşınmayı beklemektedir.

Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi): Bursa'nın fethedilmesinden sonra Orhan Gazi, kenti geliştirme politikası kapsamında, Bizans Kalesi'nin hemen dışında bir külliye inşa ettirmiştir. İnşanın gerçekleştirildiği tarihte bir han yapısında içerisinde yer almasını sağlayacak şekilde plan ve programlanan Orhan Gazi Külliyesi'nin çevresi zamanla bölgenin ticaret merkezi haline gelerek Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesi'ne dönüşmüştür. Bu bölgedeki kültürel miraslar 14. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar geçen zaman dilimi içerisinde inşa edilmiştir (Bursa Büyükşehir Belediyesi Alan Başkanlığı, Hanlar Bölgesi, 2021).

Hanlar Bölgesi (Osmangazi ve Orhangazi Türbeleri): Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Gazi, Bursa'yı fethedemeden vefat etmiş ancak vasiyeti doğrultusunda ilçede yer alan Tophane Saat Kulesi'ndeki Osman Gazi Türbesi'ne defnedilmiştir. Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi ise vefatında babası Osman Gazi'nin yanına defnedilmiştir. Bugünde halen türbelerin önünde saygı nöbeti tutulmaya devam edilmektedir (Bknz Resim 1.).

Resim 1. Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri Önünde Saygı Nöbeti

Kaynak: Bursa Olay Gazetesi (Eylül, 2020).

Hüdavendigâr (I. Murad Külliyesi): I. Murad Külliyesi, Osmangazi ilçesine bağlı Çekirge semtinde yer almaktadır. 1363-1366 yılları arasında Osmanlı İmparatoru'nun ilk şehit padişahı I. Murad Hüdavendigâr tarafından 'Ters T' şeklinde inşa ettirilmiştir. Ek olarak medrese ve caminin aynı külliye içerisinde yer alması açısından da ilk ve tek örnek olarak kayıtlara geçmektedir (Mercan, 2018: 22).

Yeşil (Çelebi Mehmed) Külliyesi: 1414 yılında Sultan I. Mehmed'in emri ile yaptırılmaya başlanan Yeşil Külliyesi, bünyesinde Yeşil Camii, Yeşil Medresesi, Yeşil Hamamı, Yeşil İmaret (umumi mutfak) ve Sultan I. Mehmed'in türbesini barındırmaktadır. Yeşil Camii, mimar Hacı İvaz Paşa'nın en önemli eserlerinden biri olarak görülmekle beraber Yeşil Camii'yi 'Ters T' planlı şekilde, camii üzerini iki kubbe ile örtmüştür. (Bursa Büyükşehir Belediyesi Alan Başkanlığı, 2021).

Muradiye (Sultan II. Murad) Külliyesi: Osmanlı padişahlarının Bursa'da yaptırdığı son külliye olarak kayıtlara geçen Muradiye Külliyesi, 1425 yılında Sultan II. Murad'ın emriyle yaptırılmaya başlanmıştır. Diğer külliyeler gibi Muradiye Külliyesi'de bünyesinde Muradiye Camii, Muradiye Medresesi, Muradiye Hamamı, imaret (umumi mutfak) ve Sultan II. Murad'ın türbesi dahil toplam 12 adet türbeyi içerisinde barındırmaktadır (Bursa Büyükşehir Belediyesi Alan Başkanlığı, Muradiye (Sultan II. Murad) Külliyesi, 2021).

3.2. Osmangazi İlçesindeki Diğer Somut Kültürel Miraslar

Bursa Ulu Camii: Bursa Ulu Camii, Osmanlı İmparatorluğu tarafından yaptırılan ilk büyük cami olmasının yanında kapalı alan olarak da 600 yüz yıl boyunca en büyüğü ünvanını korumuştur. 1396-1399 yılları arasında Yıldırım Bayezid tarafından mimar Ali Neccar'a on iki kolon üzerine yirmi kubbeli, ortasındaki kubbenin üstü ise cam şeklinde açık olarak inşa ettirilmiş ve kimi islam alimleri tarafından islam dünyasının makamı en yüksek (Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa ve Şam Ümeyye Camii'nden sonra) beşinci önemli mabedi olarak kabul görmüştür. İlk Cuma namazını Somuncu Baba (*Ekmekçi Koca olarak da bilinir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde yaşamış alim ve aynı zamanda Bayramiyye Tarikati kurucusu Hacı Bayram Veli'nin de hocasıdır.*) kıldırması, ilk imamı ise Mevlid-i Şerif yazarı Süleyman Çelebi olmuştur (Karacabey, 2011: 99). Cami içerisinde Selçuklu üslubundan Osmanlı üslubuna geçişin örneklerini görmek mümkündür.

Bursa Kalesi: Yapılışının M.Ö. 1. yüzyıla dayandığı Bursa Kalesi, kentin günümüze yansıyan kuruluş söylencesine göre, eski Prusa, Odrys (Nilüfer) Çayı ile Olympos Mysios (Uludağ) arasındaki bir tepe üzerinde bulunan antik 'Atussa' kentinin yerine kurulmuştur. Atussa, M.Ö. 188'den sonra Bitinya Kralı I. Prusias tarafından, ünlü Kartacalı Komutan Hannibal'ın yardımlarıyla ele geçirilmiştir. Bu durumda Bursa Kalesi'nin Prusa'dan önceki Atussa kenti döneminden bu yana var olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Nitekim 1834'te Bursa'yı gezen arkeolog ve gezgin Charles Texier, kalenin özellikle batı yanındaki duvarlarının tarihi geçmişine dikkat çekmiştir (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 414).

Uludağ: Marmara Denizi'nin güneydoğusunda, Uludağ'ın (2453m) alt yamaçlarında konumlanan Bursa şehiri, ismini kurucusu olan Bitinya Kralı Prusias'tan almıştır. Türkiye'nin kış turizm merkezlerinin başında gelen Bursa Uludağ, özel ilgi turizm çeşitlerini de içerisinde bulundurmaktadır. Aralık ayından mayıs ayına kadar kayak yapılabilmesinin yanında, Uludağ Milli Parkı ile yılın her zamanında güzel manzaralara ve bireyin sağlığını artıracak temiz havaya sahiptir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Irgandı Köprüsü: 1442 yılında Irgandı Hoca Muslihüdin'in babası, Pir Ali tarafından yaptırılmıştır. Gökdere çayı üzerinde, Gökdere Köprüsü'nün güneyinde yer alan Irgandı Köprüsü, dünya üzerinde içerisinde çarşı bulduran dört köprüden biri ünvanı taşımaktadır (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 431; Gönül & Sakcalı, 2019: 2). Bursa'nın gerdanlığı olarak nitelendirilen Irgandı Köprüsü, ilk kurulduğu tarihte 32 dükkân, şu an ise bünyesinde 16 aktif dükkânı barındırmaktadır. Ünlü Fransız yazar Pierre Loti, Bursa ziyaretinde Yeşil Camii'ye gitmek için Irgandı Köprüsünü kullanmıştır. Köprüden geçerken hayranlığını gizleyemeyen Pierre Loti, sonrasında Türk köprülerinde de bu hayranlığı genelleştirmiştir. 6 Eylül 1922 günü, Yunanlılar'ın Bursa'yı terk etmeleri esnasında Yunanlılar tarafından dinamitlenerek yakılıp, yıkılan Irgandı Köprüsü, 1949 yılında Bursa Valisi Haşim İşcan tarafından yeniden onarılmıştır (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 431).

Tophane: İsmi Ramazan aylarında iftar ve sahurun habercisi olarak patlatılan toplardan alan Tophane Saat Kulesi, Osmanlı padişahı Sultan Abdülaziz döneminde yaptırılmış, 1900'lü yıllarda bilinmeyen bir sebep ile yıkılmıştır. 1904 yılında yapımına tekrardan başlanan Tophane Saat Kulesi'nin, 1905'te tamamlanarak, dönemin Osmanlı padişahı Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 29. yılı nişanesi olarak 1906 yılında Bursa valisi, Reşit Mümtaz Paşa tarafından tekrardan törenle hizmete açılmıştır. Tophane Saat Kulesi 6 katlı, 89 ahşap basamaklı, 65 metre uzunlukta ve 4,65 metre enine sahiptir. Kulenin en tepesinin dört bir yanında 90 cm çapında yuvarlak saatler yer almaktadır. Bursa'nın detaylı bir panoramik görüntüsünü gözler önüne seren Tophane Saat Kulesi, Bursa Ovası'nı, Uludağ manzarasını ve Hanlar Bölgesi'ni seyretme keyfi vermektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Turizm ve Tanıtma Birliği, 2021; Bursa'nın Değerleri, 2021; Bursa Büyükşehir Belediyesi Televizyonu, 2021; Türkiye Kültür Portalı, Tophane Saat Kulesi, 2021).

İnkaya Çınarı: İsmi Osmanlı'nın ilk köylerinden olan İnkaya Köyü'nden almaktadır. Doğal turizm çekicilikleri sınıfında yer alan İnkaya Çınarı, 18 metre çapa ulaşan dalları ile 35 metre yükseliğe sahip olmakla birlikte dalların kalınlığı 3-4 metreyi bulmakta ve 13 ana kola sahiptir. Bilinen yaşının 600 yılı aşkın olduğu ve Türkiye'nin en yaşlı ağaçlarından biri olduğu tahmin edilmektedir. (Türkiye Kültür Portalı, İnkaya Çınarı, 2021).

Kozahan: 1490 yılında Sultan II. Bayezid tarafından emri verilen yapının çizimini mimar Abdul-ula bin Pulad Şah, yapımını ise döneminde inşaat emini olarak bilinen Sücca bin Karaca yaptırmıştır (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 443). Hanlar şehiri olarak akıllara kazınan Bursa, Kozahan gibi kültürel miras ile hanlar arasında en önemli han statüsünü tarih boyunca korumuştur. Ulusal ve uluslararası cazibe merkezi olarak simgelenen Kozahan, turistik ve ekonomik getirileri ile Bursa'yı adeta farklı bir konuma getirmiştir. Dönemin padişahı Sultan II. Beyazid tarafından yaptırılan Kozahan, dönem dönem popüleritesi azalsa da bugün halen önemli bir ticaret merkezidir (Aydoğan vd. 2018).

Emir Sultan Camii: 14. yüzyılda yapıldığı sanılan Emir Sultan Camii, 1507'de de tek kubbe olan görüntüsüne 2 kubbe ve avlu eklenmiştir. 1868 yılında dönemin padişahı Sultan Abdülaziz tarafından Emir Sultan Türbesi yenilenmiştir (Bursa Ansiklopedisi 1, 1987: 420).

Osmangazi'deki diğer somut kültürel miraslar: Aşağıdaki tabloda verilen kültürel miraslar, kaynak belirtilerek tarihsel sıralamaya göre ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Osmangazi İlçesinde Yer Alan Diğer Kültürel Miraslar

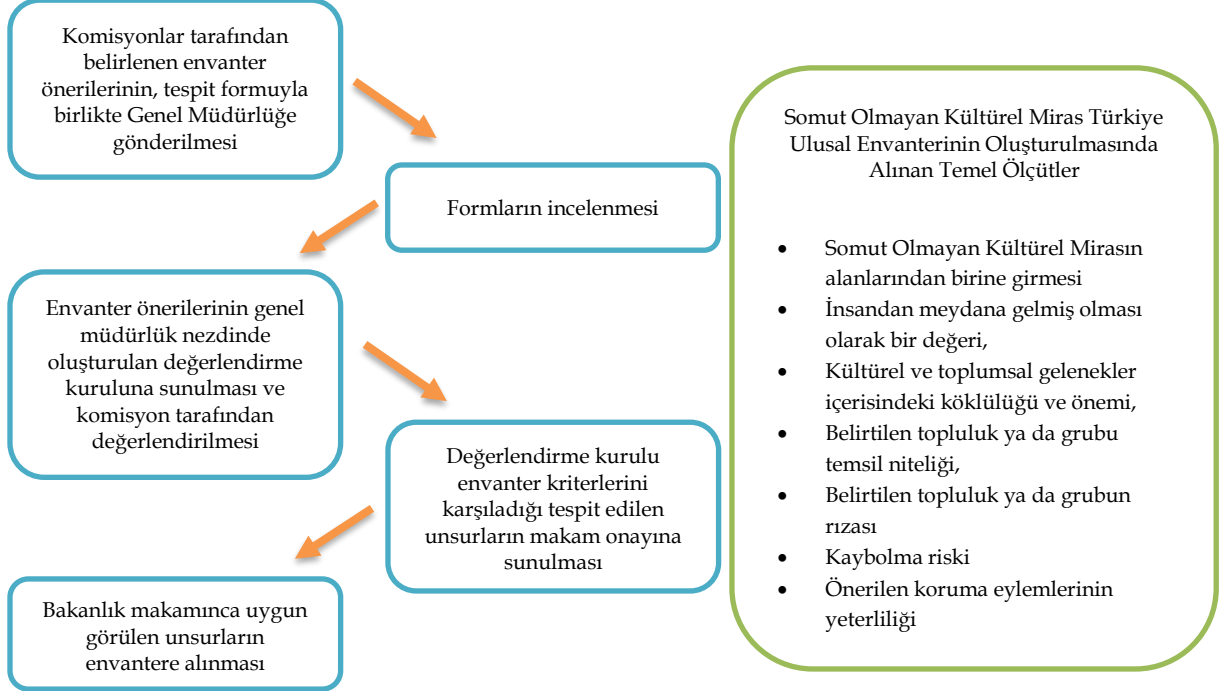
Sıra Nu.	Tarih	Eser Adı	Sıra Nu.	Tarih	Eser Adı
1	1303	Balabancık Hisarı	50	14.yy	Çakır Ağa Hamamı
2	1303	Gazi Ak-Timur Hisarı	51	14.yy	Eski-Yeni (Ördekli) Hamam
3	1326	Alaaddin Camii	52	14.yy	Karışeyh Camii
4	1339	Lala Şahim Paşa Medresesi	53	14.yy	Ahmet Paşa Fenari Camii
5	1365	Şehadet Camii	54	14.yy. sonları	Demirtaş (Timurtaş) Paşa Hamamı
6	1385	Hüdavendigâr Camii ve Medresesi	55	14.yy. sonları	Emir Han
7	1389	Kükürtlü Kaplıcaları	56	1508	Pirinç Han
8	1389	Demirtaş (Timurtaş) Paşa Camii	57	1513	Şehzade Ahmet Türbesi
9	13.yy.	Kapalıçarşı	58	15.yy. başları	Devlet Hatun Türbesi
10	13.yy.	Eski Kaplıca	59	15.yy. başları	İbni Bezzaz Camii
11	13.yy.	Gülçiçek Hatun Türbesi	60	15.yy. başları	İmaret-i İsa Bey Mescidi
12	13.yy. sonları	Dolubaba Hz. Türbesi	61	15.yy. başları	Eski İpek Han
13	1402	Timurtaş Paşa (Sarı) Türbesi	62	1552	Yeni Kaplıca
14	1421	Veled-i Saray Camii	63	1572	Üftade Camii ve Türbesi
15	1421	İbrahim Paşa (Mahkeme) Hamamı	64	15.yy	Duhter-i Şeref (Fışkırık) Camii
16	1439	Hoca Ali-zade Camii	65	15.yy	Yiğit Köhne Mescidi
17	1440	Veled-i Yaniç Mescidi	66	15.yy	Hamza Bey Camii
18	1443	Bedreddin Mescidi	67	15.yy	Karışdıran (Karışduran) Süleyman Camii
19	1449	Hatuniye Türbesi	68	15.yy	Geyve Han
20	1450	Abdal Mehmet Türbesi	69	15.yy	Çandarlı İbrahim Paşa Camii
21	1450	Selçuk Hatun Camii	70	15.yy	Reyhan (Acemler) Mescidi ve Hamamı
22	1450	Umur Bey Camii	71	15.yy	Saraylılar (Cariyeler) Türbesi
23	14.yy. ortaları	Bekarlar (Cık Cık) Hamamı	72	15.yy	Gülşah Hatun Türbesi
24	1455	Azeb Bey Mescidi	73	15.yy	Çakır Ağa (Mecnun Dede) Mescidi
25	1468	Sitti Hatun (Kamberler) Mescidi ve Mektebi	74	15.yy	Koca Naib Camii
26	1459	Veli Şemsettin Camii	75	15.yy	Beşikçiler Camii
27	1470	İshak Paşa Camii ve Külliyesi	76	15.yy	Emir Sultan Hamamı
28	1471	Ahmed Dai Mescidi	77	15.yy. ortaları	Başçı İbrahim Camii ve Hamamı
29	1471	Hacılar Camii	78	15.yy. sonları	Şirin Hatun Türbesi
30	1473	Şeker Hoca Camii ve Türbesi	79	15.yy. sonları	Veled-i Harir Camii
31	1477	Nasuh Paşa Hamamı	80	15.yy. sonları	Acem Reis Mescidi
32	1479	Şehzade Mustafa ve Cem Sultan Türbesi	81	15.yy. sonları	Ahmet Paşa Medresesi ve Türbesi
33	1479	Düştürhan (Maksem) Camii	82	15.yy. sonları	Bali Bey Hanı
34	1484	İvaz Paşa Camii	83	15.yy. sonları	İbrahim Paşa Hamamı
35	1485	Davut Paşa Hamamı	84	15.yy. sonları	Altıparmak Camii
36	1487	Hacı Seyfettin Mescidi	85	16.yy. başları	Abdüllatif-i Kudsi Türbesi
37	1490	Kadı Hamamı	86	1669	Abdal Köprüsü
38	1492	Dar ül- Kura	87	1674	Eyne Bey Medresesi ve Hamamı
39	14.yy.	Yerkapı Camii (Bab-ı Zemin Mescidi)	88	1678	Kara Mustafa Paşa Hamamı ve Türbesi
40	14.yy.	Nalbantoğlu Camii ve Hamamı	89	16.yy	Fidan Han
41	14.yy.	Tuz Pazarı Camii	90	16.yy	Gülruh Sultan Türbesi
42	14.yy.	Kapan Han	91	16.yy	Şehzade Mahmut Türbesi
43	1495	Pir Emir Camii ve Türbesi	92	17.yy. başları	At Pazarı Hamamı
44	1497	Şahabeddin Paşa Camii	93	17.yy. sonları	Osmanlı Evi Müzesi
45	1497	Kayan Camii ve Hamamı	94	1844	Hünkâr Köşkü
46	1499	Azeb Bey Türbesi	95	1902	Bursa Arkeoloji Müzesi
47	14.yy	Şengül Hamamı	96	1945	Süleyman Çelebi Türbesi
48	14.yy	Hoca Tayyib (Aynalı) Camii	97	1973	Bursa Atatürk Müzesi
49	14.yy	Çekirge Hamamı	98	1975	Türk İslam Eserleri Müzesi

Kaynak: Bursa Ansiklopedisi 1, (1987: 404-484).

4. OSMANGAZİ'DE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Türkiye, 2006 yılı itibari ile UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin 11. ve 12. Maddeleri, sözleşmeye taraf olan her devletin kendi somut olmayan kültürel miras envanterini yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin var olan somut olmayan kültürel miras envanterleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarını ve somut olmayan kültürel mirasın bütün alanlarını içerisinde barındırmaktadır. Bu anlamda envanter çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından, İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin koordinasyonunda, illerde oluşturulan İl Tespit Komisyonları vasıtasıyla yürütülmektedir. Bu nedenle somut olmayan kültürel miras envanteri kayıt süreci şu aşamalardan geçmektedir (Bknz. Şekil 2):

Şekil 2. Somut Olmayan Kültürel Miras Türkiye Ulusal Envanteri Kayıt Süreci

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri, 2021.

Somut olmayan kültürel miras envanter kayıt sürecindeki işlemlerin aşamaları ve hangi ölçütlerin sağlanması koşulu, yukarıdaki şekil ile aktarılmaya çalışılmıştır. Üyelik süreci tamamlanan miraslar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı arşivlerinde saklanmakta olup bölgede somut olmayan mirasın, belediyelerin de desteği ile devamlılığı ve sürdürülebilir olması beklenmektedir. Somut olmayan kültürel mirasların ilçe bazında saptanması mümkün olmayacağından dolayı Bursa ilinde genel olarak somut olmayan kültürel miras listesi aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bilgilerden hareketle Bursa ili Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi şunlardır:

Tablo 2. Bursa İli Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

Sıra No	Unsur Grup Başlıkları	Unsurlar	İl Envanteri/Yerel Uygulamaları
1	Klasik Türk Süsleme ve El Sanatları	Çini Sanatı	İznik Çinişi
2	Klasik Türk Süsleme ve El Sanatları	Kündekari Sanatı	Kündekari Sanatı
3	Geleneksel El Sanatı Ustalığı (Geleneksel Zanaatkarlık)	Yorgancılık	Yorgancılık
4	Geleneksel El Sanatı Ustalığı (Geleneksel Zanaatkarlık)	Kaşıkcılık	Tahta Kaşık Yapımcılığı (Tongurdaklı)
5	Geleneksel El Sanatı Ustalığı (Geleneksel Zanaatkarlık)	Bıçakçılık	Bıçakçılık
6	Geleneksel El Sanatı Ustalığı (Geleneksel Zanaatkarlık)	Sepetçilik/Hasır Örtücülüğü	Köföncülük
7	Geleneksel El Sanatı Ustalığı (Geleneksel Zanaatkarlık)	Süpürgecilik	Süpürgecilik
8	Geleneksel Giyim Kuşam Yapımcılığı ve Kullanım Gelenekleri	Yöresel Kıyafet, İçlik, Önlük ve Süslenme (Kuşak, Kemer, Başlık, Toka)	Keles Kıyafet Geleneği
9	Geleneksel Toplantılar ve Teşkilatlanmalar	Barana, Sıra Gecesi, Yaren vb. Geleneksel Sohbet Toplantıları	Gezek
10	Geleneksel Toplantılar ve Teşkilatlanmalar	Barana, Sıra Gecesi, Yaren vb. Geleneksel Sohbet Toplantıları	Erfana Günü
11	Geleneksel Toplantılar ve Teşkilatlanmalar	Ahilik	Ahilik
12	Yardımlaşma, Dayanışma ve Hayır Gelenekleri	Hayır Geleneği	Lokma Dökme
13	Evlenme Gelenekleri	Düğün	Danışık
14	İnanç ve İnanışlara Bağlı Gelenek ve Uygulamalar	Mevlid Geleneği	Mevlid Geleneği
15	İnanç ve İnanışlara Bağlı Gelenek ve Uygulamalar	Yağmur Duası Törenleri	Yağmur Duası
16	İnanç ve İnanışlara Bağlı Gelenek ve Uygulamalar	Kandil Gecesi Gelenekleri	Miraciyye
17	Önemli Gün ve Şahsiyetleri Anma Gelenekleri	Erguvan Bayramı	Erguvan Bayramı
18	Takvime Bağlı İnanış, Kutlama ve Gelenekler	Hıdırellez	Hıdırellez
19	Geleneksel Halk Dansları	Cezayir Havaları	Cezayir Oyunu
20	Geleneksel Halk Dansları	Kılıç Kalkan Oyunu	Kılıç Kalkan
21	Geleneksel Seyirlik Sanatlar ve Oyunları	Meddahlık	Meddahlık
22	Geleneksel Seyirlik Sanatlar ve Oyunları	Karagöz	Karagöz
23	Geleneksel Seyirlik Sanatlar ve Oyunları	Geleneksel Sirk Sanatları	Canbazhane/Kömrük Geleneği
24	Geleneksel Seyirlik Sanatlar ve Oyunları	Geleneksel Mehter	Mehter
25	Geleneksel Sporlar	Geleneksel Türk Okçuluğu	Yaya Okçuluk
26	Tarım ve Bağ-Bahçe Uygulama ve Gelenekleri	Zeytin ve Zeytinyağı Kültürü	Geleneksel Zeytin Yetiştiriciliği ve Ürünleri Yapımcılığı
27	Geleneksel Hayvan Yetiştiriciliği ve Toplumsal Uygulamaları	İpek ve İpek Böcekçiliği Kültürü	İpek Böcekçiliği
28	Geleneksel Şifa ve Temizlik Uygulamaları, Bakım Ürünleri Yapımcılığı	Hamam Kültürü	Hamam Geleneği
29	Türk Mutfak Kültürü/Geleneksel Yiyecek-İçecek Yapımı ve Toplumsal Uygulamaları	Kahve Kültürü	Kahve Geleneği
30	Türk Mutfak Kültürü/Geleneksel Yiyecek-İçecek Yapımı ve Toplumsal Uygulamaları	Aşure Geleneği	Aşure
31	Türk Mutfak Kültürü/Geleneksel Yiyecek-İçecek Yapımı ve Toplumsal Uygulamaları	Geleneksel Boza Yapımı ve Gelenekleri	Boza

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri, 2021.

4.1. Bursa Yemek Kültürü

Coğrafi işaret, bölgenin kendine has özelliklerini ortaya koyan somut veya somut olmayan unsurlardır (Çalışkan & Koç, 2012: 196). Buradan hareketle medeniyetler beşiği olarak nitelendirilen Bursa, zaman zaman farklı bölgelerden insanı kendisine yurt edindirmiştir. Müslümanların, Balkanların, Rumların ve Ermeni göçmenlerin iç içe yaşamlarını idame ettirdiği şehirde, birçok farklı milletten insanın olması, Bursa'nın yemek kültürünün şekillenmesine de yansımıştır (Demirel ve Baydan, 2017: 344). Dolayısıyla kentte coğrafi işaret tescili almış veya başvuru aşamasında olan birçok ürün mevcuttur. Bu sebeple Bursa mutfağı, Türk mutfağının yanı sıra Dünya mutfağına da eşsiz lezzetler katmıştır. Bunların başında İskender Kebap, inegöl köfte, pideli kebab, cevizli lokum, Kemal Paşa tatlısı, tahinli pide, hoşmerim ve kestane şekeri gelmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2021). Bursa'ya özgü diğer yiyecekler ise Bursa mumbarı, cantık, cennet künkü, ciğer sarma, oğmaç çorbası, kaçamak, Manav mantısı, yumurta dolması vd. bunlardan bazılarıdır (Demirel ve Baydan, 2017: 351).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma, 2022 yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti Osmangazi ilçesi ile ilgili kültürel bakışa endeksli sonuçları sunmaktadır. Bu anlamda araştırmanın kurgusu, Bursa ili Osmangazi ilçesinin kültürel miraslarının önemini ortaya koyarak sürdürülebilir çerçevede geleceğe taşıma felsefesini belirtmektedir. İlçede medeniyetlerin bırakmış olduğu birçok farklı somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri bulunmaktadır. Bu nedenle Bursa'nın tamamında yer alan kültürel dokuyu bir makalede ele almak yüzeysel olarak bakılabilir. Bu çalışma Bursa'nın somut kültürel mirasların fazlalığı sebebiyle Osmangazi ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla kültür turizmi hareketleri, özel ilgi turizm çeşitlerinin en önemli konumunda olabilecek bir yapıya sahiptir. Geleceğe taşınacak her kültürel öğe, o bölgenin kendine has çekiciliklerini de ifade etmektedir. Bu anlamda araştırma bulguları, Osmangazi ilçesinin daha birçok coğrafi işaretli ürüne sahip olabileceğini, ilçenin sadece yukarıda belirtilen kültürel miras öğeleriyle sınırlandıramayacağını ortaya koymuştur. Çalışma kapsamında Osmangazi ilçesinin kültür turizmi açısından planlaması yapılırken alanyazın taraması, tezlerin ve basılı kitapların irdelenmesi ve internet kaynaklı resmi site tabanlarının incelenmesi ile araştırma kaynakçası meydana getirilmiştir. Çalışma, Bursa ili ve Türk tarihine katkı yapması açısından değerlidir. Çalışmanın akademik açıdan geliştirilmeye açık ve yol gösterici olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Ziyaretçilerin turizm hareketleri deneyimler üzerine kurulu bir süreci konu almaktadır. Bu sebeple Osmangazi ilçesinde yer alan kültürel miras öğelerini kültürel erozyona uğratmadan ürün/hizmet konusunda çeşitlilikler sağlanmalıdır. Bireylerin algılarının günbegün farklılaşmaya uğradığı günümüzde, destinasyonlarında ziyaretçilerin istek ve beklentilerine karşılık olarak sürekli kendilerini geliştirmesi gerekmektedir. Küresel düşünüp yerel hareket etmenin önemi 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa için önemli bir konu olarak görülmektedir. Bu açıdan ele alındığında ziyaretçilerin deneyimleri bir sonuç değil süreçtir. Bu sürecin sürdürülebilir olmasını sağlamak da destinasyon temsilcilerinin sorumluluğundadır.

UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne Bursa ilinden 7 alan dahil olmuştur. Bu bağlamda alanların yeterli ölçüde yerli veya yabancı ziyaretçilere aktarımının sağlanması, ziyaretçiler nezdinde önemini idrak edilebilmesi için bu 7 alanda saat başı rehber aracılığı ile aktarımlar sağlanmalıdır. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 7 alanda güvenlik görevlisi bulunmaktadır. Bu güvenlik görevlileri alanların güvenliğinden sorumlu olmaktadır. Ancak alanın önemini karşı tarafa bilinçli bir şekilde aktarımını sağlayacak olan rehberlerdir. Dolayısıyla yerli veya yabancı ziyaretçilerin hem aidiyet duygusunun oluşmasında hem de bölgede unutulmaz turizm deneyimi yaşamasında, yapıların önünde bulunan yazılardan ziyade alanlarda saat başı rehberlik hizmeti veren bireylerin olması önerilmektedir.

Alanyazın taraması sırasında Osmangazi ilçesinin kültürel miraslarının bilinirliğine yönelik çalışmaların az olduğu saptanmıştır. Bu nedenle Osmangazi ilçesinin kültürel mirasına yönelik çalışmaların artırılması, Bursa'nın ulusal ve uluslararası platformlarda önemini ortaya koyacaktır. Nicel (amprik) çalışmaların varlığı ile yerli veya yabancı turistlerden bölgeye yönelik beklenti düzeyleri ölçülebilir ve bölge hakkında ne gibi geliştirmelerin olması gerektiği sorgulanabilir. Nitel araştırma yöntemine yönelik birebir görüşmeler doğrultusunda önceden belirlenmiş sorular ile kültürel mirasların dışarıdan bir bakış açısı ile cevapların detaylarına inilebilir, bölgeye değer katabilecek farklı fikirlerin saptanması ile bölge gelişimine yönelik adımlar atılabilir. İleride yapılacak olan çalışmalarda Bursa'nın diğer ilçeleri araştırılarak Osmangazi ilçesi ile mukayeseler yapılabilir ve diğer bölgelerin de bilinirliğini artırmak için çalışmalar yapılması, Bursa'nın tümünde yer alan kültürel mirasların tanınmasına katkıda bulunulabilir.

Kültür turizminde amaç kısa sürede çok getiri kazanmak olarak bakılmamalıdır çünkü kısa sürede kazanılan ve devamı olmayacak bir getiri ancak belli bir dönemde yükselen bir ivme yakalayabilir. Ancak uzun vadede nasıl rekabet avantajı elde edilir, kültürel mirasların sürdürülebilir

kapsamda geleceğe aktarımı sağlanabilir gibi, ciddi ölçüde turizm politikalarının yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Bu sebeple Bakanlık, Belediye ve STK'lar iş birliği içerisinde girmesi gereklidir. Bursa ve Cumalıkızık Yönetimi Planı'nda (2013) da belirtildiği gibi külliyelerin çevrelerinin apartman statüsündeki binalarla kapatılıp kültürel mirasların izlenimine zarar verdiği gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti'nin silüetine ve dokusuna zarar gelmesinden çekindiği ve yüksek binalara karşı kesin tavır sergilediği Bursa'da, günümüzde kültürel miras öğelerinin yakınlarına varıldığında görmek mümkün hale gelmiştir. Aynı zamanda kültürel mirasların civarlarında yer alan ticari müesseselerin, çevreye ve tarihi eserlere maddi ve manevi saygısızlığı, bir tehdit olarak algılanmalıdır. Bilhassa külliyelerin yanlarından ağır vasıtaların geçmesi, yer altında meydana getirdiği sarsıntı ve titreşimler ile dokulara zamanla zarar verebilir. Restorasyon işlemlerinde gecikmelerin meydana gelmesi ve restorasyon işlemleri esnasında yanlış müdahaleler ile kültürel mirasların özgünlüğünü kaybetmesi, bir başka faktördür. Ek olarak Türkiye'deki Ulu Camii isimleri arasında en büyüğü olan Bursa Ulu Camii'nin yakınlarına 2011 yılında 22 katlı TOKİ (Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı) konutları yapılmıştır. Bu sebeple Bursa Ulu Camii'nin silüetine ve kentin dokusuna zarar gelmiştir. Kentin öz kimliğine tekrar kavuşması için bu ve benzeri bölgelerdeki binaların yıkılması veya traşlanması kültürel mirasları tekrar gün yüzüne çıkarabilir.

Bursa Tophane Saat Kulesi'nde, İstanbul'daki Galata Kulesi gibi girişlerin ücretli olup kulenin tepesinden ziyaretçilere manzara izlettirilebilir. Turistik çekiciliğini artıracak bu etkili adım Tophane bölgesine değer katmanın yanında, aynı bölge içerisinde bulunan Osman Gazi ve Orhan Gazi türbelerine ziyaretçileri çoğaltabilir. Tophane Saat Kulesi, Ramazan aylarında sahur ve iftarın habercisi olarak top patlatma geleneğini sürdürmektedir. Bu geleneği yılın bir ayında gerçekleştirdiğinden dolayı ziyaretçiler belirli bir zaman çerçevesi içerisinde bu bölgede bulunmaktadır. Ancak ürün ve hizmet konusunda çeşitlilikler sağlandığı takdirde tüm yıl bazlı ziyaretçi kapsamına dahil edilebilir.

6. KAYNAKÇA

- Aydoğan, G. D., Metin, F. B., Bilgin, E. N., & Şebin, B. (2018). Bursa'da İpek Böcekçiliği Endüstrisi ve Bekçisi Kozahan. *İbrahim Mert Öztürk, HIST 200-11 (2018-2019 Fall); 2*.
- Bursa Ansiklopedisi 1 (1987). *Bursa Hakimiyet Kültür Hizmetleri Dizisi (Cilt 1)*, Bursa Gazetecilik ve Yayın A.Ş.
- Çalışkan, V. & Koç, H. (2012). Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28), 193-214.
- Demirel, H. ve Baydan, S. (2017). Bursa Yeme İçme Kültürü ve Değişimi Üzerine Bir Alan Araştırması, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(3), 343-358.
- Fagence, M. (2003). Tourism and Local Society and Culture, *Tourism in Destination Communities*, 55-78. Oxon, UK: CABI.
- Göğebakan, Y. (2015). Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 48-71.
- Gönül, A. & Sakcalı, G.B. (2019). Tarihi Irgandı Köprüsünün Deprem Performansı. *In International Conference on Earthquake Engineering and Seismology, (5ICEES), (Vol8, p.11)*.
- Hausmann, A. (2007). Cultural Tourism: Marketing Challenges and Opportunities for German Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 13(2), 170-184.
- Jovicic, D. (2016). Cultural Tourism in The Context of Relations Between Mass and Alternative Tourism. *Current Issues in Tourism*, 19(6), 605-612.
- Karacabey, S. (2011). Muhteva, Sıhhat ve Mesajları Açısından Bursa Ulucami'de Yer Alan Hadisler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 97-126.
- Lord, G.D. (1999). The Power of Cultural Tourism. On Keynote Presentation, Wisconsin Heritage Tourism Conference, 17(9).
- Mercan, G. (2018). *Osmanlı Dönemi Bursa Külliyesi Bahçelerinin Yapısal ve Bitkisel Öğeleri Üzerine Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Petroman, I., Petroman, C., Marin, D., Ciolac, R. & Vaduva, L. (2013). Types of Cultural Tourism. *Animal Science and Biotechnologies*, 46(1), 385-388.
- Richards, G. (1996). Production and Consumption of European Cultural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 261-283.
- Richards, G. (2003). What is Cultural Tourism? In van Maaren, A.(ed.). *Erfgoed Voor Toerisme*, Weesp: Nationaal Contact Monumenten, 1-15.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A Review of Recent Research and Trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
- Sanchez-Sanchez, M. D., De-Pablos-Heredero, C., & Montes-Botella, J. L. (2021). A behaviour model for cultural tourism: loyalty to destination. *Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, 34(1), 2729-2746.
- Schweitzer, C. (1999). Cultural Tourism: The Hot Ticket to Cool Meetings, *Association Management*, 5(8), 1-8.
- Sigala, M. & Leslie, D. (2005). *International Cultural Tourism, Management, Implications and Cases*, Taylor & Francis, 1.Baskı.

- Silberberg, T. (1995). Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites. *Tourism Management*, 16(5), 361-365.
- Songur, F. (2017). Şehir Tarihi ve Turizm: Bursa Örneği, *International Journal of Social Inquiry*, 10(1), 99-124.
- Temurçin, K., & Tozkoparan, U. (2021). A Study on The Potential of Cultural Tourism: The Case of Burdur Province. *Tourism Studies And Social Sciences*, 22, 353-374.
- Van Maanen, J., & Laurent, A. (1993). The Flow of Culture: Some Notes on Globalization and The Multinational Corporation. In *Organization Theory and The Multinational Corporation*, 275-312.

İnternet Kaynakları

- Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı (2013-2018). Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Alan Başkanlığı, <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/unesco/yonetim-plani/> (Erişim Tarihi: 29.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Alan Başkanlığı, Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi), <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/hanlar-bolgesi-orhan-gazi-kulliyesi-ve-cevresi/> (Erişim Tarihi: 27.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Alan Başkanlığı, Muradiye (Sultan II. Murad) Külliyesi, <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/muradiye-sultan-ii-murad-kulliyesi/> (Erişim Tarihi: 29.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Turizm ve Tanıtma Birliği, Tophane Meydanı, <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/tophane-meydani-527/> (Erişim Tarihi: 01.10.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Turizm ve Tanıtma Birliği, <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/yesil-i-mehmed-kulliyesi-101/> (Erişim Tarihi: 29.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2019). Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü, [https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/200629015632_2019-Yili-Faaliyet-Raporu-\(18.06.2020\).pdf](https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/200629015632_2019-Yili-Faaliyet-Raporu-(18.06.2020).pdf) (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa ile İlgili Genel Bilgiler, <https://www.bursa.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Televizyonu, Tophane'den Bursa, <https://www.bursabuyuksehir.tv/tophaneden-bursa-2-14862.html> (Erişim Tarihi: 01.10.2021).
- Bursa'nın Değerleri, Tophane, <http://www.bursaindegerleri.com/tarihi-degerler/tophane/> (Erişim Tarihi: 01.10.2021).
- Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA), 2021. Turizm ve Kültür, <https://bursainvest.gov.tr/turizm-ve-kultur/> (Erişim Tarihi: 23.09.2021).
- Bursa Olay Gazetesi (Eylül, 2020), Osmangazi Türbesi'nde 'Sancak Nöbeti' Dönemi, <https://www.olay.com.tr/osman-gazi-turbesinde-saygi-nobeti-basladi-616903> (Erişim Tarihi: 27.09.2021).
- Bursa ve Cumalıkızık Yönetimi Planı, <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/unesco/yonetim-plani/> (Erişim Tarihi: 04.12.2021).
- Organization of Economic Cooperation and Development (OECD), 2009. The Impact of Culture on Tourism, <http://www.oecd.org/cfe/tourism/theimpactofcultureontourism.htm> (Erişim Tarihi: 23.09.2021).

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa ile İlgili Genel Bilgiler, <https://www.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri, <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html> (Erişim Tarihi: 23.09.2021).
- Türkiye Kültür Portalı, I. Murad Hüdavendigâr Cami-Bursa, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/i-murad-hudavendigar-camii> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)
- Türkiye Kültür Portalı, Gazi Orhan Cami (Sultan Orhan Cami), <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/gazi-orhan-cami-sultan-orhan-cami> (Erişim Tarihi: 29.09.2021).
- Türkiye Kültür Portalı, İnkaya Çınarı, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/nkaya-cinari> (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- Türkiye Kültür Portalı, Tophane Saat Kulesi, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/saat-kulesi977258> (Erişim Tarihi: 01.10.2021).
- TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, Osmanlı'nın İlk Başkenti Bursa 2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Seçildi, <https://www.turksoy.org/tr/news/2021/09/16/osmanli-nin-ilk-baskenti-bursa-2022-turk-dunyasi-kultur-baskenti-secildi> (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- The United Nations World Tourism Organization (UNWTO), 2017. About Cultural Tourism, <https://www.unwto.org/tourism-and-culture> (Erişim Tarihi: 23.09.2021).
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2021. Bursa and Cumalıkızık: The Birth of The Ottoman Empire, <http://whc.unesco.org/en/list/1452> (Erişim Tarihi: 27.09.2021).